

الزامات و استانداردهای کارگاههای قالبیافی خانگی از جنبه بهداشت حرفه ای

اهمیت موضوع: قالبیافی یکی از مشاغل عمده اکثر روستاییان و بعضی از شهرنشینان میباشد. حدود ۲/۵ میلیون نفر در کشور در این زمینه فعالیت می نمایند. در این کارگاهها معمولاً اکثر اعضای خانواده خصوصاً زنان و دختران جوان در اوقات بیکاری به بافت قالی مشغول میشوند. قالبیافی یکی از دشوارترین مشاغل است که در آن بافنده در وضعیتی ایستا ساعتها در پشت دار و در شرایط نامطلوب به بافت قالی می پردازد و خطر ابتلا به اختلالات اسکلتی _ عضلانی، بیماریهای چشمی، ناراحتیهای تنفسی و بیماریهای پوستی بالاست. در برخی از این کارگاه ها، ساعات کار طولانی، شرایط نامطلوب محیط کارگاه قالبیافی از نظر روشنایی، تهویه نامطلوب و وضعیت ارگونومیک نامناسب بدن و ابزار کار، از جمله مهمترین مشکلات بهداشتی قالبیافان شناخته شده است. با توجه به اهمیت قالبیافی در اقتصاد ملی به عنوان یکی از بزرگترین منابع صادرات غیر نفتی و همچنین بزرگترین بازار کار برای زنان سرپرست خانواده، و همچنین تابلوی فرهنگی کشور در سطح جهانی و دارا بودن تاثیر بر توسعه انسانی مناطق روستایی و محروم کشور، ارتقای شرایط کار و کارگاه در این حرفه مستلزم پشتیبانی های بیشتری است.

مراحل اجرای برنامه توسط بهورز، کاردان یا کارشناس بهداشت حرفه ای:

شرح فرایند

- شناسایی کارگاههای قالبیافی منطقه
- بازدید از کارگاههای قالبیافی و اعلام نواقص بهداشتی به آنها
- الویت بندی کارگاههای قالبیافی غیر بهداشتی شناسایی شده جهت انجام اقدامات بهسازی
- آموزش موازین بهداشت حرفه ای به قالبیافان به صورت چهره به چهره یا گروهی
- پیگیری انجام معاینات دوره ای قالبیافان منطقه توسط پزشکان خانواده مراکز بهداشتی درمانی روستایی
- بازدید مجدد و هماهنگی با ارگانهای ذیربط جهت پیگیری اقدامات اصلاحی
- هماهنگی با مرکز بهداشت شهرستان جهت دریافت اعتبارات لازم بمنظور تأمین مصالح مورد نیاز بهسازی کارگاههای قالبیافی
- بازدید از کارگاه های قالبیافی بمنظور برآورد و هزینه تأمین مصالح مورد نیاز بهسازی
- پیگیری در تهیه و تدارک مصالح مورد نیاز بهسازی محیط کار کارگاههای قالبیافی
- تکمیل و ارسال فرم گزارش دهی اجرای طرح بقا در هر فصل به سطح بالاتر

انواع کارگاههای قالبیافی در ایران:

قالبیافی عمدتاً در کارگاههای خانگی و در موارد محدودی در مجتمع های قالبیافی انجام میگردد.

دستگاه های قالی بافی که اصطلاحاً به آن ها دار نیز گفته می شود عبارتند از چهار چوبه هایی به شکل مستطیل از جنس چوب و یا فلز و سایر متعلقات آن از قبیل پایه - نیمکت و چرخ دندانهای مربوطه.

۱. **دارهای افقی (زمینی):** دار افقی بر روی زمین خوابیده است و متشکل از یک چوب در بالا به نام سردار و چوب دیگری در بخش پایین به نام زیر دار است و توسط میخ های چوبی با طناب به زمین مهار شده اند تا ثابت گردند. نخهای تار نیز دور سردار و زیر دار چرخانده می شود. این نوع بافندگی بسیار مشکل و سخت بوده و بافنده در حالتی که بر روی محل بافت چمباتمه زده است به کار بافت مشغول است و در نتیجه فشار زیادی به کمر و ستون فقرات و عضلات پاها وارد می کند.

۲. دارهای عمودی (ایستاده)

این نوع از دارها دارای چارچوب کامل هستند یعنی علاوه بر سردار و زیر دار، دارای دو ستون در طرفین می باشند که سردار و زیر دار با آنها مهار می شوند. معمولاً بافنده بر روی یک نیمکت چوبی در جلوی دار می نشیند و با پیشرفت بافت یا سطح نیمکت بالا می رود و یا سطح بافت با چرخاندن غلتک های دار به پایین هدایت می شود.

مراحل بافت قالی :

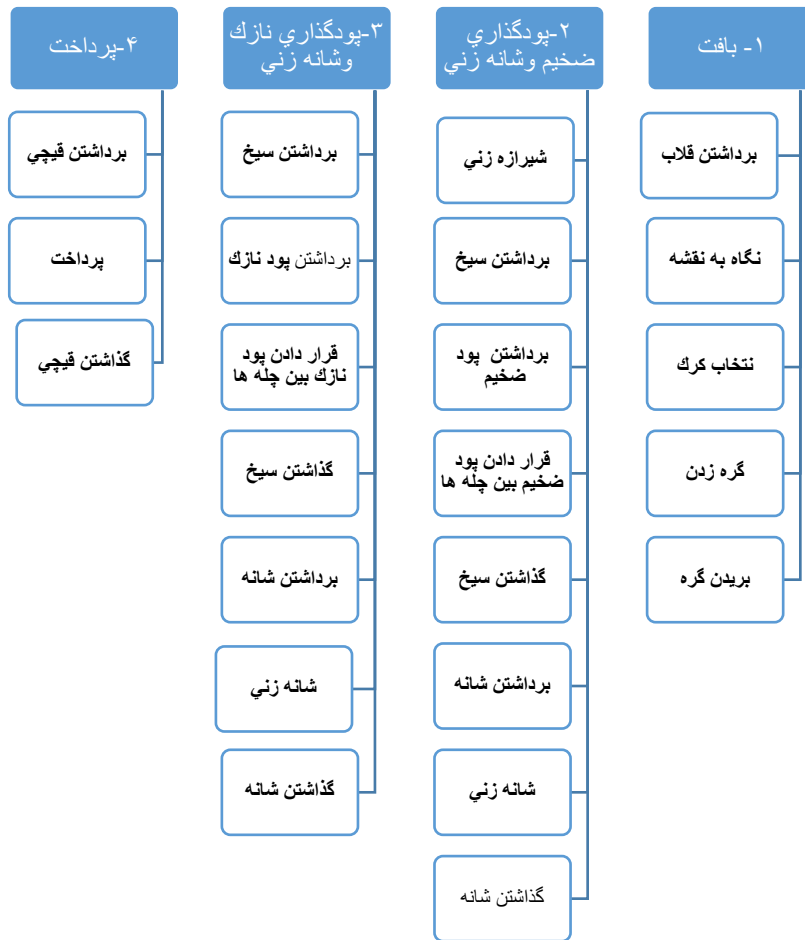
مراحل مختلف تولید یک فرش دستباف شامل تهیه مواد اولیه، رنگرزی، طراحی، چله کشی، گره زنی، پودگذاری، و پرداخت می باشد:

- پشم جور کنی، چون جور کردن پشم با دست صورت می گیرد اگر پشم ها ضد عفونی نشده آلوده باشد ممکن است شخص به سیاه زخم مبتلا شود. همچنین گرد و غبار پشم سبب ناراحتی ریوی و چشمی خواهد شد بیماریهای نظیر سل و تب مالت و آلودگی به قارچ ها نیز سلامت قالیباف را تهدید می کند .
- شستن پشم، در اغلب کار گاه ها به وسیله کارگر و تماس مستقیم با دست انجام میگیرد لذا این تماس مستقیم سبب انواع بیماری های پوستی و تحریک ریه خواهد شد .
- رنگرزی، استفاده از رنگ های شیمیایی که دارای سرب و سایر مواد سمی هستند عوارض پوستی، آگزما و ناراحتی های چشمی را موجب خواهد شد سوزش و خارش چشم و گوش و دستها به علت تماس رنگ ها ایجاد خواهد شد .

- طراحی و نقشه کشی، خطرات این مرحله از کار عبارتند از :کم شدن قدرت بینایی به علت خیره شدن به نقشه و خرابی لثه ها و دندانهای شاغلین به علت فرو بردن قلم موی آغشته به رنگ های سربی به دهان.

آنالیز شغلی در عملیات قالببافی

ریسک فاکتورهای شغلی در حرفه قالببافی

- قالببافی یکی از دشوارترین مشاغل است که در آن بافنده در وضعیتی ایستا ساعتها در پشت دار و در شرایطی نامطلوب به بافت قالی می‌پردازد. ریسک فاکتورهای شغلی در حرفه قالببافی را به دو دسته ریسک فاکتورهای ارگونومیک و مواد شیمیایی سمی تقسیم می‌کند. براساس تحقیقات انجام شده می‌توان گفت قالببافی حرفه‌ای است که در آن خطر ابتلا به اختلالات اسکلتی _ عضلانی، بیماریهای چشمی، ناراحتیهای تنفسی و بیماریهای پوستی بالاست. بر این اساس، ریسک فاکتورهای شغلی در حرفه قالببافی را می‌توان به دو دسته ریسک فاکتورهای ارگونومیک و ریسک فاکتورهای بهداشتی تقسیم نمود.

ریسک فاکتورهای ارگونومیک

- در حرفه قالببافی عمده‌ترین ریسک فاکتورهای ارگونومیک عبارتند از:
- الف. پوسچر (وضعیت بدنی) نامطلوب:
- ب. حرکات تکراری:
- پ. فشار تماسی:
- ت. اعمال نیرو:
- ث. روشنایی نامناسب:
- ج. شرایط جوی نامطلوب:

- ج. نبود زمان استراحت کافی هنگام کار:

ریسک فاکتورهای بهداشتی

- عمده‌ترین ریسک فاکتورهای بهداشتی در حرفهٔ قالیبافی عبارتند از:

- الف. آلودگی هوای کارگاه:

- ب. تماس پوستی با مواد شیمیایی سمی:

معایب و مخاطرات دارهای قالی بافی قدیمی:

دستگاههای قدیمی قالیبافی که در بسیاری از کارگاههای قالیبافی خانگی در روستاها مورد استفاده قرار می‌گیرند، دارای نردبانی در کنار دار قالی هستند که از آن برای تغییر ارتفاع نیمکت در هنگام بافت استفاده می‌شود. این نحوه کار دارای معایب و خطرات زیادی برای قالیباف ممکن ایجاد کند از جمله :

- ۱- سقوط بافنده از روی تخته و شکستگی دست و پا.
- ۲- سختی بالا رفتن و پایین آمدن بافنده از روی تخته و بالطبع عدم تمایل به پایین آمدن جهت استراحت.
- ۳- عرض کم و لخت و برهنه بودن تخته و ناسالم بودن به صورت مقطعی از چوب به هم میخ شده نه یک تخته صاف و یکنواخت که موجب فشار و درد در ناحیه لگن و ستون فقرات می‌شود.
- ۴- پخش شدن گرد و غبار پشم و کرک در سر تا سر کارگاه با توجه به ارتفاع منطقه بافت.
- ۵- بد نشستن قالیباف به صورت دو یا چهار زانو به دلیل نبودن فاصله بین تخته و قالی برای آویزان کردن پاها و خم شدن و تغییر ستون فقرات.
- ۶- بالا بودن سطح کار نسبت به دست قالیباف و عدم تسلط کافی بر کار و در نتیجه ابتلا به درد شانه و کتف و بازوها.
- ۷- احتمال سقوط شانه کوبنده و قیچی و چاقو و نقشه و شکستن آنها یا برخورد به اطفال و افراد زیر قالی و ایجاد خسارت جانی و مالی.

ب - خطرات مربوط به محیط کار

- ۱- سیاه زخم و ناراحتی های ریوی به دلیل تماس با خامه یا استنشاق گرد و غبار .
- ۲- پوکی استخوان به علت کمی نور آفتاب و تاریکی محل کار .
- ۳- ضعیف شدن چشم ها و کاهش دید چشم و کاتاراکت در اثر کار مداوم روی قالی ، کمبود نور ، خیره شدن کارگر به منطقه بافت و نزدیک بینی در اثر کار در محدوده کوتاه .

ج - خطرات مربوط به نحوه نشستن

- ۱- تغییر شکل دادن استخوانهای زانو به صورت کج شدن آن، ورم مفاصل پا.
- ۲- تنگ شدن کانال زایمان در لگن خاصره زنان که باعث اشکال در زایمان طبیعی و لزوم عمل سزارین می‌شود (احتمال سزارین یک زن قالیباف ۴ برابر بیشتر از زنی است که قالی نمی‌بافد و علتش بد نشستن روی تخته و فشار به استخوان های لگن است .

۳- تغییر شکل مهره ها و ستون فقرات به صورت خمودگی آن به طرف خارج در اثر خم شدن روی دارهای قالی و خم شدن روی قالی هنگام قیچی کردن خامه (بیماری کیفوزیس، لوردوزیس، اسکلیوزیس یا انحنای ستون مهره ها و دیسک کمر) .

۴- ورم مفاصل انگشتان، تغییر شکل آنها در اثر گرفتن تارها با دست و جلو کشیدن و گره زدن خامه ها

بیماریها و عوارض ناشی از کار در قالبیان :

۱- اختلالات بینایی ناشی از کمبود روشنایی:

کار قالی بافی یک کار ظریف ودقیق محسوب شده وتوجه همیشگی و زیادی که بافنده باید به نقطه بافت یا گره داشته باشد باعث خستگی چشم می شود و اگر طراحی روشنائی و مقدار نور به اندازه کافی نباشد خستگی بیشتری عارض میگردد . بنابر این میزان احتیاج به نور در قالبیافی بیش از نیاز به روشنایی در کارهای معمولی است ما اغلب شاهدیم که قالی بافان یابه سبب عدم آگاهی و یا به دلایل دیگر در تاریکخانه های دود اندود و با دیوارهایی گلی (دارای انعکاس نور بسیار پایین) و با حداقل روشنایی مشغول بکارند. کمبود نور و روشنایی علاوه بر خستگی اعصاب، باعث ایجاد سردرد، سرگیجه و بروز مشکلاتی برای چشم بویژه خستگی و کاهش میدان بینایی میوی و آستیگماتیسم میگردد .

اقدامات پیشگیرانه :

- لازم است محیط کار قالبیاف آفتاب گیر باشد و کارگاه دارای پنجره ای با ابعاد حداقل یک پنجم مساحت کف کارگاه باشد.
- دیوارها و سقف باید صاف، بدون ترک خوردگی و با رنگهای روشن برای انعکاس بیشتر نور رنگ آمیزی شده باشد.
- استفاده از چراغهای فلورسنت ورشته ای به صورت توام موجب تامین روشنایی مطلوب در کارگاه می شود استفاده از چراغ های ۱۰۰ تا ۲۰۰ وات و کم مصرف برای نوردهی موضعی در پشت سر قالبیاف به شرطی که نور یکنواختی در محل کار ایجاد نماید توصیه می شود . ضمنا نگهداری وتعویض به موقع این منابع بایستی انجام شود .
- لامپ های نصب شده در کارگاه به هیچ وجه نباید در میدان دید قالبیاف قرارگیرد چون سبب خیرگی وخستگی زودرس چشم کارگر شده و عوارض چشمی را بوجود می آورد.

اختلالات اسکلتی عضلانی:

۱. تغییر شکل ستون فقرات که بصورت خمیدگی آن بطرف خارج و ایجاد قوز پشتی در اثر خم شدن مکرر روی دارهای قالی برای قیچی کردن خامه ها و نشست نامناسب طولانی مدت بوجود می آید .
۲. تنگ شدن لگن خاصره که در زنان باعث اشکال در زایمان و لزوم عمل سزارین می شود و علت آن نشستن مداوم قالبیاف بر روی تخته آن هم از سنین کودکی و محروم بودن از تابش آفتاب و کمبود ویتامین D می باشد. کارگران قالبیاف به علت پوسچر نامناسب و همچنین نامناسب بودن محل نشستن ودور بودن از نور طبیعی آفتاب دچار عوارض ذکر شده می شوند در تحقیقی که درزایشگاه بهمین یزد صورت گرفته نشان داده شد که میزان زایمانهای غیرطبیعی نظیر سزارین و..... (به علت کوچک ماندن وعدم رشد مناسب استخوان لگن) در زنان قالی باف بیش از ۴ برابر زنان دیگر است.
۳. تغییر شکل دادن استخوانهای زانو بصورت کج شدن آن و ورم مفاصل پا
۴. ناراحتی دست و انگشتان: ورم کردن مفاصل انگشتان در اثر گرفتن تارها با دست و جلو کشیدن و گره زدن خامه به آنها .

اقدامات پیشگیرانه :

- نصب دارقالی بایدبه صورت عمودی ومحکم باشد تا از بروز حادثه جلوگیری شود
- استفاده از ابزار کار مناسب و مرغوب با دسته چوبی یا باند پیچی شده مثلا“ برای گرفتن تار قالی و بافتن از سیخکهای مخصوص استفاده شود تا از مفاصل انگشتان محافظت نماید .
- سرویس به موقع ونگهداری مناسب ابزار کار و خوداری از بهم ریختگی و شلوعی محیط کار
- پس از هر ۵۰-۶۰ سانتی متر بافت قالی باید قالی حول محور افقی پیچیده شود تا قالبیاف مجبور به بالا نگهداشتن بازوها و یا بالا بردن سطح نشینگاه که موجب آویزان شدن پاهای او خواهد شد، نگردد .
- استفاده از نیمکتهای قابل تنظیم و مجهزه تشکچه و پشتی مناسب و زیر پایی مناسب برای جلوگیری از آویزان بودن پاها جهت قالبیافی پیشنهاد میگردد.

- فاصله پایین نورد دار قالی از زمین ۵۰ تا ۶۰ سانتی متر باشد بطوری که مانع دراز کردن پاهای قالیباف نشود
- دارقالی ووسایل قالی بافی باید سالم وبدون شکستگی باشد .

۳- ناراحتی های ریوی

در اثر تنفس هوای پرزآلود کارگاههای قالی بافی ایجاد می شود .

تدابیر ایمنی و بهداشتی جهت رفع مشکل مذکور :

- تعبیه هواکش در محل کارگاه جهت تهویه عمومی ضروری است
- برای جلوگیری از ورودگردوغبار مضر استفاده از ماسک تنفسی برای قالیبافان پیشنهاد می شود .

۴- اختلالات روانی و خستگی

دقت زیاد قالیباف در هنگام انجام کار و انجام کار طولانی مدت بدون استراحت می تواند باعث خستگی و عوارض روانی شود .

تدابیر ایمنی و بهداشتی جهت رفع مشکل مذکور :

- تغییر طرح ؛ رنگ و اندازه قالی هرچندوقت یکباربه منظورایجادتنوع در کاروبالابردن رضایت شغلی کارگران
- برای هر ۲ساعت کاریک ربع وقت استراحت درنظر بگیرند
- رعایت ساعات کار (۸ ساعت در روز) با استراحت کوتاه مدت دربین کار
- نرمش و ورزش سبک پس از هر فعالیت قالیبافی در رفع خستگی و کاهش عوارض اسکلتی عضلانی مفید است

۵- سیاه زخم

تماس کارگران قالیباف با پشم وموی حیوانات آلوده ممکن است آنها را دچاربیماریهای سیاه زخم نماید .

تدابیر ایمنی و بهداشتی جهت رفع مشکل مذکور :

- ضدعفونی نمودن پشمها قبل ازاستفاده ضروری است ، باید پشمها را ازمحلی خریداری نمود که ضدعفونی شده باشد .
- در هنگام بریدگی درناحیه دست بلافاصله محل زخم را با مواد ضدعفونی کننده (بتادین) ضدعفونی نمایید
- واکسن کزاز برای قالیبافان ضروری است

۶- مسمومیت های ناشی از رنگ

رنگهای شیمیایی بکاررفته درنخ و پشم قالی بسیار سمی است ودراثر تماس با دهان قالیباف ممکن است ایجاد مسمومیت نماید

تدابیر ایمنی و بهداشتی جهت رفع مشکل مذکور :

- خودداری از بردن نخهای قالی به دهان بعلت سمی بودن رنگهای شیمیایی بکار رفته در آن
- از آنجائیکه شرایط بهداشتی بعضی از کارگاههای قالیبافی مناسب نیست (تاریک و مرطوب هستند) قالیباف در معرض بیماریهای چون سل و راشی تیسوم و نرمی استخوان می باشد . اکثرا مشاهده می گردد مادرانی که کار آنها قالیبافی است از ابتدای روز بچه های شیرخوارخودرا همراه خود به کارگاه میبرند و تا غروب آفتاب از آنها در کارگاه نگهداری می کنند . این بچه ها چون از یک سو در معرض تابش اشعه آفتاب نیستند و از سوی دیگر تغذیه آنها ناکافی است دچار بیماری **راشی تیسوم** می شوند.

ورزشهای لازم برای پیشگیری از بیماری در قالیبافان:

نرمش‌های سبک گردن و کمر و مفاصل دستها و نشست و برخاست بمدت ۵ دقیقه برای کاهش عوارض یک جا نشستن

- برای کاهش خستگی چشم لازم است چشم‌های خود را برای چند لحظه بسته و کمی با دست تمیز آنها را به نرمی ماساژ دهید سپس برای لحظاتی به دور دست نگاه کنید .
- عضلات سرشانه را به طرف بالا آورده و تا ده بشمارید سپس رها کنید (این حرکت را چند مرتبه درطول کار تکرار کنید)
- سر را به جهت عقربه های ساعت و سپس خلاف آن بچرخانید
- دراز کردن پاها در زمان استراحت بین کار
- هنگام خوابیدن پاها را دراز کرده و زیر پاها یک بالش قرار دهید (این عمل از بروز واریس جلوگیری میکند)
- در فواصل زمانی معین ماهیچه های پا را منقبض کرده و سپس رها کنید (این عمل را چند با تکرار کرده – از سفت شدن مایع بین بافتی زانو جلوگیری می کند)

کارگاه قالبیافی استاندارد :

کارگاهی است که در ایجاد و تجهیز آن اصول و ضوابط بهداشت حرفه ای و ایمنی رعایت شده باشد و فرد شاغل در آن نیز از آموزش بهداشت لازم و کافی برخوردار بوده و قالبیاف به هنگام کار در آن احساس آرامش و راحتی خیال و ایمنی نماید.

مشخصات ارگونومیکی دار قالی استاندارد :

- ۱- نردبان سالم و مناسب با فاصله هر پله ۱۰ تا ۱۵ سانتی متر.
- ۲- داشتن زیر پای (چهار پایه ،صندلی ، متکا، کف زمین یا طناب ، لوله ، تخته اضافی روی پله های پائینی تخته نشیمن) به نحوی که ساق پا نسبت به ران حالت ۹۰ درجه داشته باشد
- ۳- تخته صاف و بدون درز و چوب محکم با پهنای بیش از ۳۵ سانتیمتر .
- ۴- روکش تخته مناسب شامل : یک لایه ابر با رویه چرمی و انداختن پتو تشک سرتاسر تخته .
- ۵- دار قالی عمود بر سطح زمین و محکم نصب شود و مایل نباشد که باعث خم شدن قالی باف و مشکلات کمبری شود .

ساختمان کارگاه :

۱. به طور کلی ساختمان یک کارگاه قالی بافی باید با آب و هوای محل و سایر شرایط اقلیمی متناسب باشد به عبارتی دیگر در احداث کارگاه قالی بافی باید به میزان گرما و سرما در محل، چگونگی وزش بادهای محلی و میزان رطوبت و بارندگی توجه کرد و آنگاه با مناسبترین مصالح موجود در محل ساختمان کارگاه بنا شود .
۲. دیوار و سقف کارگاه باید از مصالحی ساخته شود که از نفوذ رطوبت جلوگیری کرده و در ضمن مانع نفوذ گرما و سرما نیز باشد همچنین دیوارها و سقف گچکاری شوند تا ضمن زیبایی و خوش نما شدن محیط داخلی کارگاه از لانه کردن حشرات در درز و شکاف دیوارها جلوگیری شود. کف کارگاه باید هموار و بدون چاله باشد و با مصالحی مانند موزائیک یا آجر پوشیده شود تا هم قابل شستشو بوده و هم مانع لغزیدن کارگران شود .

هوای کارگاه :

وجود هوای پاکیزه و جریان منظم آن در محیط کارگاه کمک فراوانی به سلامتی بافندگان و نشاط و شادابی آنها می کند در این خصوص محل کارگاه باید دارای تهویه مناسب و کافی باشد تا کارگران همیشه هوای سالم تنفس کنند . مقدار حداقل هوای لازم برای کارگر بر حسب نوع کار در محلهای سر پوشیده هر ساعت ۳۰ تا ۵۰ متر مکعب است برای تامین هوای سالم و همچنین خروج پرزهای معلق در کارگاه های قالی بافی که بر اثر کوبیدن شانه و قیچی کردن پرزها ایجاد می شود می توان دریچه هایی در دیوارهای جانبی کارگاه نصب

کرد. در محیط های روستایی با توجه به آزاد بودن فضای اطراف کارگاه می توان پنجره ها را به نحوی طراحی کرد که تهویه و تامین هوا به صورت طبیعی صورت گیرد .

بهداشت محیط کارگاه:

- کارگاه قالی بافی مانند سایر محل های کار باید از نظر بهداشت و تمیزی محیط کار مورد توجه قرار گیرد زیرا به هر حال هم بافندگان و هم سایر افرادی که به نوعی در کارگاه ساعت های زیادی از زندگی روزانه خود را به فعالیت در آن محل می گذرانند احتیاج به محیط سالمی دارند در این خصوص برای دستیابی به محیط سالم و بهداشتی باید به موارد زیر توجه کرد:
- ۱- داخل کارگاه، راهروها، انبار و سایر قسمتها باید طبق اصول بهداشتی نگهداری شود.
 - ۲- کف کارگاه باید از مواد ساختمانی مناسب فرش شود.
 - ۳- دیوار ها، سقف، پنجره، درها، و شیشه ها بایستی پاکیزه بوده و بی عیب باشد.
 - ۴- جارو کردن و نظافت کارگاه هنگامی صورت گیرد که بافندگان مشغول به کار نبوده و روی فرش های نیمه بافته نیز پوشیده باشد. هنگام جارو کردن سر جارو خیس و دستمال و یا پارچه تمیزی جلو دهان بسته شود.
 - ۵- هر کارگاه باید دارای تعداد کافی توالت مردانه و زنانه به طور مجزا باشد. ساختمان توالت باید طوری باشد که بوی آن توسط هواکش به خارج منتقل شود و به طور مرتب شستشو و گندزدایی گردد.
 - ۶- برای تامین نظافت بافندگان باید به مقدار کافی صابون در اختیار آنها قرار گیرد.

بهداشت و ایمنی ابزار و وسایل کار:

- ابزار خوب و مناسب و سالم نقش فراوانی در تولید قالی خوب دارند قالی باف ماهر با ابزار بی کیفیت و معیوب نمیتواند قالی با ارزش تولید کند بنابراین مساله بهداشت و ایمنی و نگهداری ابزار قالیبافی اهمیت زیادی دارد. به همین منظور رعایت نکات زیر ضروری است :
- ۱- از ابزار با کیفیت که مطابق اصول فنی و بهداشتی ساخته شده اند استفاده شود.
 - ۲- برای نگهداری ابزار باید آنها را به روی تخته ای در محل قابل دسترسی قرار داد.
 - ۳- ابزار کار دسته دار مانند چاقو ، شانه ، قلاب و ... باید دارای دسته صاف و محکم باشد .
 - ۴- از به کارگیری ابزار معیوب باید خودداری کرد .
 - ۵- برای سالم بودن و حفظ کیفیت نقشه ها باید آنها را به روی تخته های مسطح چسباند .
 - ۶- سطح نقشه های فرش نباید شفاف و درخشنده باشد تا چشم خسته نشود.

بهداشت فرد قالیباف

قالیبافی ضمن اینکه یک کار فنی و صنعتی است در همان حال یک هنر و کار ظریف است و با احساس و ذوق و روح بافنده سرو کار دارد. با توجه به این مساله مهم لازم است بافنده قالی از شرایط مناسب کار برخوردار باشد تا نتیجه فعالیت او با ارزش باشد بنابراین لازم است قالی بافان با تنظیم ۸ ساعت کار در روز حداقل پس از ۲ ساعت کار ۱۵ دقیقه استراحت کند. همچنین به کار نگرفتن کودکان کمتر از ۱۵ سال، باسواد بودن کارگران بافنده، تغذیه مناسب، ورزش، استفاده از خدمات تامین اجتماعی ، رعایت قانون کار ، رعایت نظافت فردی در تامین

بهداشت و سلامتی افراد قالی باف بسیار ضروری است . طبق قانون کار به کار گرفتن کارگران کمتر از ۱۵ سال در کلیه کارگاهها ممنوع می باشد .

توصیه های بهداشت حرفه ای در کارگاه های قالیبافی :

۱. به علت وجود گرد و غبار ناشی از تار و پود پشم قالی که می تواند سلامت اعضای خانواده به خصوص کودکان را به شدت تهدید کند توصیه می شود دار قالی در مکان مجزا از اتاق نشیمن نصب شود
۲. مکانی که دار قالی در آن نصب می شود باید از روشنایی کافی و مطلوب برخوردار باشد نور کافی در محل کار بسیار مهم بوده و این موضوع به خصوص در مورد کودکان باید رعایت گردد ، چرا که کمبود نور خستگی زودرس داده و در محیط کار ضعف بینایی در قالیبافان بوجود آورده و در بلند مدت باعث ایجاد بیماریهای چشمی نظیر آب مروارید می گردد . تاریکی در محل کار باعث خم شدن کارگر برای دیدن بهتر سطح کار و بروز مشکلات ستون فقرات به صورت در آوردن قوز می گردد نور طبیعی توسط پنجره یا نور گیر در سقف به نسبت نیم تا ثلث مساحت کف تامین خواهد شد . ضمناً شیشه ها بایستی ساده بوده ، مات نباشد و دائماً تمیز شوند . پنجره ها به تعداد کافی بوده و نحوه قرار گرفتن آنها مناسب باشند تا تهویه طبیعی صورت گیرد و جریان هوای مناسب برقرار و در صورت عدم وجود پنجره از هوا کش استفاده شود . استفاده از لامپ مهتابی و خورشیدی در فاصله ۵۰ تا ۸۰ سانتی متری در بالای دار قالی و عمود بر سطح کار که بتواند آن را بخوبی روشن کند و چشم را اذیت نکند در صورت مقدور نبودن نصب پنجره یا در مواقع بارندگی و ابری بودن هوا مفید خواهد بود . در هر صورت نور کارگاه باید بین ۳۰۰ تا ۵۰۰ لوکس باشد باید توجه داشت که نور همیشه از پشت سر بافنده به قالی بتابد یا از سمت چپ وی . توصیه می شود در زمان ابری بودن هوا و شب و صبح زود که نور کم است قالی بافته نشود .
۳. دیوار و سقف کارگاه قالیبافی حتما پاکیزه و به رنگ روشن غیر قابل نفوذ به گرما و سرما و رطوبت باشد. کف قابل شستشو و حتی الا مکان موزائیک باشد زیرا سیمان رطوبت را جذب خواهد کرد سقف از جنس محکم و غیر قابل ریزش باشد بهتر است بالای دیوار به رنگ روشن و پایین تیره باشد تا ایجاد خیرگی نکند .
۴. محل نشستن باید طوری طراحی شود که قالیباف بتواند به طرز صحیح روی آن بنشیند و احساس راحتی کند چون غلط نشستن و چمباته زدن باعث بسیاری از بیماری های اسکلتی ذکر شده می گردد . تخته محل نشستن بافنده از چوب محکم و یکنواخت با پهنای حداقل ۳۵سانتیمتر باشد و با یک تکه موکت یا تشک نرم پوشیده شود استفاده از تشک یا رویه نرم و در نظر گرفتن پشتی یا تکیه گاه در محل نشستن توصیه می گردد. استفاده از صندلی متناسب و نیمکت قابل تنظیم مجهز به تشک بهتر است. البته دو مورد اخیر با جایگزینی دارهای جدید عمودی که قالی به دور آن می پیچد به جای دارهای قدیمی امکان پذیر است. فرد قالی باف به هنگام کار حتما از زیر پای مناسب استفاده کند که پاها آویزان نباشد و روی جایی تکیه کند شامل یک چوب گرد یا تخته دیگر، میله، لوله، طناب، نورد افقی به نحوی باشد که زاویه ۹۰ درجه بین ران و پا ایجاد شود .
۵. مواد سمی و آتش گیر در کارگاه نگهداری نشود .
۶. زنان قالیباف در شروع بارداری تحت نظر پزشک مرکز بهداشت بوده و از نیمه دوم بارداری از انجام قالیبافی خودداری کنند ، زیرا به علت بروز تنگی لگن مجبور به سزارین در زمان زایمان خواهند شد .
۷. نخ و پشم و الیاف قالی باید تمیز و برای جلوگیری از سیاه زخم ضدعفونی شده باشد . در صورتی که نخ و پشم در خانه شسته می شود رعایت نکات بهداشتی به ویژه بهداشت فردی و استفاده از دستکش لازم است .
۸. پهن کردن چادر شب زیر قالی به خاطر جمع کردن کرک و ضایعات ضروری است.
۹. در کارگاه جعبه کمک های اولیه با وسایل لازم و کیسول اطفاء حریق ، بخاری در فصل سرد و پنکه در فصل گرم لازم است .
۱۰. انجام معاینات ۶ ماهه برای تشخیص زودرس و درمان به موقع بیماری ها لازم است.
۱۱. بهسازی کارگاه، استفاده از عینک برای افراد دچار ضعف بینایی، جلوگیری از بازی کردن کودکان زیر قالی باید مدنظر قرار گیرد .
۱۲. استفاده از میزهای توری دار و نصب دستگاه مکنده برای قسمت پشم جور کنی مورد نیاز است .
۱۳. نخهای شیمیایی بکار رفته در پشم بسیار سمی و مضر است، در مرحله اول توصیه می گردد از رنگهای گیاهی و شیمیایی که عوارض و مسمومیت کمتری دارند استفاده شود در غیر این صورت در کار با این نخ ها احتیاط نموده و حتی قبل از کار مجدد نخ و پشم را به

- خوبی بشویند و از بردن نخ های قالی به دهان به علت مسمومیت احتمالی جدا پرهیز کنند. در محل رنگ‌رزی استفاده کارگران از چکمه و دستکش و ماسک و برقراری سیستم تهویه مناسب لازم و معاینات سالانه کارگران لازم است .
۱۴. قالیبافی که در تهیه نقشه قالی نیز فعالیت دارند ، در موقع رنگ آمیزی جدا از فرو بردن قلم به دهان خودداری کنند ، زیرا این رنگها غالبا دارای ترکیبات بسیار سمی مانند سرب و فلزات رنگی می باشد که از این طریق جذب و وارد بدن خواهند شد.
۱۵. تیغ و شانه قالیبافی باید بدون شکستگی و سالم و سبک باشند. برای جلوگیری از حوادث در صورت وجود هر گونه نقص در این گونه ابزار سریعاً آنها را تعویض یا مرمت نمایند و آنها را در جای مناسب نگهداری کنند و برای رد کردن پود قالی از سیخک (قلاب) مخصوص استفاده شود .
۱۶. نظافت و تمیزی محل قالیبافی و منظم و مرتب بودن محل کار ضروری است . هنگام نظافت گرفتن دستمال نمدار جلوی دهان و بینی و باز کردن پنجره ها و خروج کودکان لازم است .
۱۷. واکسن کزاز را برای خود و کسانی که در امر قالیبافی فعالیت دارند فراموش نشود .
۱۸. حرکات سبک ورزشی و نرمش پس از هر فعالیت مداوم و خسته کننده در رفع خستگی و کاهش عوارض یکجا نشستن طولانی بسیار مفید خواهد بود سعی شود پس از هر فعالیت قالیبافی یا خیاطی حداقل ۵ دقیقه (هر ۱۰۰ دقیقه ، ۱۰ دقیقه) نرمش های سبک گردن مفاصل و دستها و نشست و برخاست انجام گیرد .
۱۹. برای بالا رفتن از قالی و پایین آمدن از نردبان استفاده شود در صورت استفاده از حلب های ۲۰ لیتری باید آنها را با شن و ماسه پر کرد که سنگین باشند و وزن بدن را تحمل کنند زیرا ممکن است از زیر پا خارج شده و صورت قالیباف به تخته یا زمین بخورد و موجب شکستگی دست و پا نیز بشود .
۲۰. استفاده از غذاهایی که دارای کلسیم و ویتامین ها هستند مانند شیر، زرده تخم مرغ، گوشت، جگر، میوه و سبزی‌هایی نظیر هویج، اسفناج به منظور بالا رفتن دید چشم و سفت شدن استخوانها توصیه می شود .
۲۱. برای جلوگیری از نزدیک بینی هر ۱۵ دقیقه تغییر وضعیت چشم و نگاه به مسیرهای دور مثل کوهها، پشت بام و ستونهای برق لازم است افراد دارای عینک طبی حتما موقع بافت از عینک استفاده کنند.